

Antonio Florida, *From participation to deliberation: A critical genealogy of deliberative democracy*. Colchester: ECPR Press, 2017, 398 s.

Antonio Floridian *From participation to deliberation* -teos on käännös italiantielisestä editiosta *Un'idea deliberativa della democrazia*. Florida kiittää kirjansa esipuheessa Toscanan aluehallintoa, jonka osallistumisesta vastaavana virkamiehenä hän on toiminut vuodesta 2005 lähtien. Floridian teoksen lähestymistapa on poikkeava verrattuna moniin muihin demokratiateoreettisiin teoksiin. Siinä demokratiakäsityksiä ei nimittäin tarkastella politiikan teorian normatiivisesta näkökulmasta eikä myöskään politiikan tutkimukselle tyypillisestä empiirisestä näkökulmasta. Sen sijaan näkökulma on oppihistoriallinen tai tarkemmin sanottuna genealoginen.

Kirjan ensimmäinen osio tarkastelee osallistuvan demokratiateorian ”nousua ja tuhoa” 1960- ja 1970-luvuilla. Osallistuvan demokratian lähtökohtana nähdään 1960-luvulla etenkin Yhdysvalloissa vaikuttanut uusvasemmistolainen opiskelijaliike. Akateemisessa keskustelussa osallistuvan demokratian taustalla oli ”elitististä” demokratiakäsitystä kohtaan esitetty kritiikki. Erityisesti mainitaan Jack L. Walkerin ja Robert A. Dahlin vuonna 1966 *American Political Science Review*'ssa käymä debatti. Carol Patemanin teos *Participation and democratic theory* vuodelta 1970 oli luonnollisestikin yksi osallistuvan demokratian kulmakivistä, jossa korostettiin osallistumisen kansalaislähtöistä ja voluntaristista luonnetta. Pateman käsittelee demokraattista osallistumista pienissä yhteisöissä, esimerkiksi työpaikoilla ja paikallistasolla. Florida (s. 36) arvioi Patemanin töitä sangen kriittisesti erityisesti kansalaisten itsehallinnon prosessien kuvauksen täydellisestä puuttumisesta. Muina osallistuvan demokratian varhaisina teoreetikoina Florida käsittelee liberaalin demokratian lähtökohtia tarkastelevaa C. B. MacPhersonia sekä osallistumisen ”tikapuista” kuuluisaa Sherry Arnsteinia.

1980-luvulle tultaessa osallistuvan demokratian varhaisvuosien radikalismi vähenee, ja mukaan tulee myös kriittisempiä näkökulmia kansalaisosallistumista kohtaan. 1980-luvun teoreettisen keskustelun kulmakiviä ovat Floridian mukaan Benjamin Barberin teos *Strong democracy* (1984) ja Jane Mansbridgen tutkimus *Beyond adversary democracy* (1983). Toisin kuin MacPherson, Barber lähtee kritisoidaan liberaalia demokratiakäsitystä ja erityisesti siihen liittyviä ajatuksia päätösvallan delegoinnista sekä vallankäytön rajoituksista. Hänen mukaansa liberaa-

li demokratiakäsitys on epävisionaarinen, eikä se anna riittäviä mahdollisuuksia demokraattiselle osallistumiselle ymmärrettynä hyvän elämän osana. Barber oli erityisen inspiroitunut Yhdysvaltojen paikallistason sekä osavaltioiden osallistumismuodoista kuten *town hall* -kokouksista sekä kansalaisaloitteista ja kansanäänestyksistä. Barber korosti myös julkisen keskustelun merkitystä kansalaisten harkintakyvyn kehittämisessä – tämä siis yhtäläisyytenä suhteessa deliberatiiviseen demokratiaan. Florida kuitenkin korostaa, että Barberin radikaaleihin lähtökohtiin nähden tämän visioima ”vahvan demokratian” malli jäi kuitenkin melko varovaiseksi.

Jane Mansbridgen *Beyond adversary democracy* tarkastelee osallistumisen käytäntöjä varsin erityislaatuissa konteksteissa, nimittäin Vermontissa sijaitsevan pienen kaupungin *town hall* -kokouksissa ja hyväntekeväisyyteen keskittyvässä työyhteisössä. Mansbridge itsekin myöntää, että nämä ovat jonkinlaisia poikkeustapauksia – kansalaisosallistumisen kannalta varsin suotuisia ympäristöjä. Mansbridge analysoi osallistumisen mikromekanismeja näissä konteksteissa sekä korostaa osallistumisen käytäntöihin sisäänrakennettuja eriarvoisuuksia. Barberin tavoin myös Mansbridge painottaa näkökantojen monimuotoisuutta eli pluralismia politiikan lähtökohtana. Kuitenkin hänen pyrkimyksensä oli ennen kaikkea analysoida osallistumisen käytäntöjen empiiristä todellisuutta, siis sellaisena kuin se tapahtuu.

Floridian kirjan toinen osa tarkastelee deliberatiivisen demokratiateorian geneologiaa. Jo lähtökohtaisesti Florida korostaa sitä, että deliberatiivinen demokratia ei ole mitenkään jatkumoa osallistuvalla demokratialle, eikä siis ole myöskään mikään vastaus osallistuvan demokratiakäsityksen ongelmiin. Deliberatiivisen demokratiakäsityksen keskeiset ideat esitetään J. M. Bessetten vuonna 1980 julkaisemassa esseessä ”*Deliberative democracy: The majority principle in republican government*” sekä vuonna 1994 ilmestyneessä kirjassa *The mild voice of reason*. Bessetten tutkimukset koskivat erityisesti deliberaatiota Yhdysvaltojen kongressissa. Bessettehän oli aivan ensimmäisiä kirjoittajia, joka systemaattisesti käytti termiä ”deliberatiivinen demokratia”.

Teoksessaan *The mild voice of reason* Bessette esittää seuraavan kysymyksen

[...] if the citizens possessed the same knowledge and experience as their representatives and if they devoted the same amount of time to reasoning about the relevant information and arguments

presented in the legislative body, would they reach fundamentally similar conclusions on public policy issues as their representatives?

Tämän kontrafaktuaalisen kysymyksen myötä Bessette nostaa esille deliberatiivisessa demokratiasa keskeisen idean yksilöiden preferenssien (tai kenties tarkemmin sanoen arvioiden) muuttumisesta deliberaation seurauksena. Deliberatiivisen demokratian keskeinen idea onkin, että politiikan ei tule perustua enemmistön tahtoon, eliittien viisauteen eikä pelkkiin neuvotteluihin.

Deliberatiivisen demokratian jotkut perusideat periytyvät republikanisesta ajattelusta, jonka mukaan politiikassa tulee pyrkiä yhteiseen hyvään. Deliberatiivisen keskustelun tuloksena pystytään määrittelemään se, mitkä poliittiset arvostelmat ovat arvokkaampia kuin toiset. Esimerkikiksi Cass Sunstein tarkastelee republikanismin keskeisiä ideoita varhaisissa esseissään, ja Florida osoittaa näiden yhteyden deliberatiivisen demokratian teoriaan.

Florida käsittelee laajasti myös Jon Elsterin käsittelemää kontrastia markkinoiden ja foorumien välillä. Markkinat perustuvat yksityisiin preferensseihin, kun taas deliberatiivisen demokratiakäsityksen mukaan foorumeilla käytävät keskustelut voivat johtaa preferenssien muuttumiseen. Florida osoittaa myös, miten Elster karkeasti yksinkertaistaa tai jopa tulkitsee väärin Jürgen Habermasin käsitystä ideaalista puhetilanteesta ja konsensuksen roolista siinä. Habermasin teoriassa argumenttien validiteettia koskeva konsensus on eräänlainen kommunikaation esisopimus tai ”pelisäännöt”, kuten Habermas ilmaisee asian vuonna 2005 julkaisemassaan artikkelissa. Käytännössä argumenttien vaihto hyvin harvoin johtaa konsensukseen.

Tässä suhteessa Habermasin teoria antaa oikeastaan aika vähän eväitä sen suhteen, miten poliittiset päätökset tulisi tehdä. Esimerkiksi Elster korostaa kuitenkin sitä, miten poliittinen osallistuminen ja deliberaatio tähtäävät viime kädessä päätöksentekoon. Elsterin mukaan osallistumisen ja deliberaation itseisarvon korostaminen johtaa ”narsistiseen” käsitykseen politiikasta itsetarkoituksellisena ”pelinä”.

Luvussa 5 Florida tarkastelee Bernard Maninin käsityksiä demokraattisesta deliberaatiosta. Jälleen korostuu deliberaation dialoginen puoli, jota tarvitaan korjaamaan yksilöiden puolueellisia ja rajallisia poliittisia näkemyksiä. Florida osoittaa myös Maninin vaikutuksen Habermasin myöhemmässä tuo-

tannossa, erityisesti siinä, miten päätösten legitimitetin katsotaan riippuvan deliberatiivisissa prosesseissa lisääntyneestä yksimielisyydestä. Deliberatiivisissa prosesseissa väitteitä testataan, ja tämän seurauksena virheellisiä käsityksiä ja huonoja peruste-luja hylätään. Prosessin kautta saavutettu (suurempi) yksimielisyys legitimoii poliittisia päätöksiä. Samassa luvussa tarkastellaan myös Joshua Cohenin käsitystä ideaalista deliberatiivisesta prosessista.

Tämän jälkeen siirrytään viimeaikaisempiin kehitystrendeihin. Florida esittelee myös deliberatiivisen demokratian empiirisemmät suuntauksut kuten James Fishkinin kehittelemät deliberatiiviset mielipidemittaukset ja niiden taustalla olevat ajattelutavat. Tässä yhteydessä Florida palaa yhteen kirjansa pääkysymyksistä, nimittäin siihen, voidaanko osallistuvan ja deliberatiivisen demokratian teoriat nähdä jonkinlaisena jatkumona.

Deliberatiivisen demokratiateorian taustalla olevat filosofit Jürgen Habermas ja John Rawls sekä heidän välinen debattinsa käsitellään vasta kirjan kolmannessa osiossa. Tätä voi pitää hieman yllättävänä, tosin hyvinkin perusteltuna valintana. Vaikka nämä filosofit ovatkin suuresti vaikuttaneet deliberatiivisen demokratian teorioihin, he eivät suinkaan olleet ensimmäisinä identifioimassa itseään deliberatiivisen demokratian teoreetikoiksi.

Teoksessaan *Between facts and norms* (1969) Habermas esittää myös empiirisen mallin demokratias-ta, joka sisältää neuvottelumenettelyjä sekä eettis-poliittisia diskursseja. Toisin kuin esimerkiksi pro-seduralistista demokratiakäsitystä edustava Robert Dahl, Habermas korostaa legitimitetin diskursiivisia ulottuvuuksia. Vaikka Dahl ja Habermas molemmat käsittelevät yhteiskuntien teknisen monimutkaisuuden ongelmia, he lähestyvät näitä hyvin eri tavoin. Dahl esittää sängen suoraviivaisen ratkaisun näihin ongelmiin, nimittäin satunnaisesti valitut kansalais-foorumit eli niin sanotut minipopulukset. Habermas puolestaan näkee ongelman osana laajempaa liberaalin demokratian legitimitteettikriisiä, jota julkisten sfäärien kriisi ja regressio ilmentävät yleisemmin. Näin ollen Habermasilla ei ole mitään valmista ratkaisua kehittyneiden liberaalien demokratioiden legitimitteettikriisiin.

Between facts and norms -teoksessaan Habermas vastaa myös Joshua Cohenin käsitykseen ideaalista deliberatiivisesta prosessista sekä ja pyrkimyksestä siihen demokraattisessa yhteiskunnassa. Vaikka Habermasin teoriassa esimerkiksi parlamenttien deli-

beratiivisilla prosesseilla onkin roolinsa, diskurssien kommunikatiivinen voima syntyy kansalaisyhteiskuntien julkisissa sfääreissä. Lisäksi Habermas korostaa julkisten sfäärien itsenäisyyttä ja erillisyyttä suhteessa julkisen päätöksenteon foorumeihin – vain tällä tavoin ne voivat säilyttää autonomiansa.

Kun otetaan huomioon Floridian kirjan lähtökoh- ta, osallistuvan ja deliberatiivisen demokratian suhde, yksi keskeinen kysymys koskee kansalaisdeliberaation roolia. Tässä suhteessa Floridian mukaan keskeistä on Joshua Cohenin ja Charles Sabelin teoriakehittely koskien niin sanottua suoraa deliberatiivista demokratiaa. Tämän käsityksen mukaan deliberatiiviset käytännöt tulee omaksua laajasti ongelmanratkaisun menettelytavaksi julkisissa ja yksityisissä instituutioissa sekä myös niiden välillä. Näin ollen mallissa yhdistyvät kunnianhimoisella tavalla sekä osallistuvan demokratian että deliberatiivisen demokratian pyrkimykset. Toisin kuin Habermasilla, Cohenilla deliberatiivinen yhteistyö ei perustu pysyviin instituutioihin vaan pikemmin tähtää ongelmanratkaisuun. Cohen kritisoikin Habermasia siitä, että hän luopuu demokratian radikaalista sisällöstä sekä kansan suvereniteetin ideasta demokratian käytäntöjä kuvatessaan.

Luvussa 11 Floridia käsittelee Rawlsin suhdetta deliberatiivisen demokratian teoriaan. Erityisen keskeisellä sijalla ovat *Political liberalism* -teoksessa esitetyt ajatukset julkisen järjen käytöstä. Samassa teoksessa esitetään myös ajatus kohtuullisesta pluralismista, jossa kansalaiset ovat sitoutuneet perustelemaan poliittisia näkökantojaan toinen toisilleen. Näin ollen kohtuulliset kansalaiset eivät ole ”suvaitsevia”, vaan heidän poliittista käyttäytymistään ohjaavat julkisen järjen käytön vaatimukset. Tämän voi myös nähdä rajoittavan Rawlsin pluralismia.

Kuten hyvin tiedetään, Rawls piti Yhdysvaltojen Korkeinta oikeutta jonkinlaisena malliesimerkkinä julkisen järjen käytöstä. Floridia osoittaa, että Rawlsin *Political liberalism* -teoksen suhde deliberatiiviseen demokratiakäsitykseen jää melko epämääräiseksi. Rawls toki korostaa julkisen deliberaation infrastruktuuria sekä määrittelee hyvin järjestäytyneen perustuslaillisen demokratian deliberatiiviseksi demokratiaksi. Samanaikaisesti hän kuitenkin tunnustaa reaali politiikan kyynisyyden, ja näin ollen deliberatiivinen demokratia näyttätyy jonkinlaisen vaikeasti saavutettavana ideaalina.

Luvussa 12 Floridia syventyy tarkemmin Rawlsin ja Habermasin väliseen debattiin ja näiden teoriake-

hittelyjen keskeisiin eroavaisuuksiin. Luvussa kysytäänkin aiheellisesti, voidaanko näiden kahden ajattelijan väliset erot nähdä vain jonkinlaisina ”perhe- riitoina” vai onko kyse perustavanlaatuisemmista eroavaisuuksista. Floridia ei tässä halua toimia erotuomarina, vaan pikemminkin hän vain tekee joitain huomioita. Rawlsin käsityksessä korostuvat kansalaisten sitoutuneisuus julkisen järjen käyttöön, mutta samanaikaisesti Rawls myöntää tämän olevan hyvin epävarmaa käytännössä. Poliitiikan filosofin tehtävänä onkin lähinnä tuoda esille oikeudenmukaisemman yhteiskunnan ideaalia ja mahdollisuutta. Habermas sen sijaan korostaa teoriansa yhteyttä empiiriseen todellisuuteen sekä sen kriittistä potentiaalia. On huomattava, että Habermas käyttää termiä ”deliberatiivinen politiikka” (ei siis demokratia). Deliberatiivinen politiikka ei edusta Habermasille mitään ideaalia, vaan pikemminkin siinä on kyse argumentteihin perustuvan politiikanteon pelisäännöistä.

Kirjan viimeisessä osiossa Floridia pyrkii luomaan jonkinlaisen synteetin, eräänlaisen ”kartan” koko keskustelun kentästä sekä suhteuttamaan aivan viimeaikaisimmat keskustelut tähän. Esille tulee myös deliberatiivisen demokratiateorian erilaiset tulkinnat: onko kyseessä ideaali teoria vai rekonstruktivinen analyysi demokratian diskursiivisista käytännöistä? Kirjassa käsitellään myös deliberatiivisia systeemeitä koskevaa keskustelua. Ajatus deliberatiivisista systeemeistä on lähtöisin tarpeesta ymmärtää deliberatiivisten tai diskursiivisten käytäntöjen luonnetta laajoissa poliittisissa järjestelmissä, eikä siis vain erityisillä keskustelufoorumeilla. Floridian tulkinnan mukaan ”deliberatiiviset systeemit” viittaavatkin Habermasin teorian tavoin analyttiseen/tulkitsevaan tai evaluatiiviseen/normatiiviseen teoriaan, eivät Rawlsilaiseen ideaalimalliin.

Deliberatiiviset systeemiajattelijat kiinnittävät usein huomionsa sellaisiin poliittisiin käytäntöihin kuten poliittiseen osallistumiseen, mobilisaatioon, retoriikkaan ja debattiin, joissa voi olla joitakin deliberatiivisia elementtejä tai jotka voivat edesauttaa deliberaatiota puntaroina keskusteluna ymmärrettynä. Floridia osoittaa myös systeemiajattelun puutteita ja ongelmakohtia. Floridia tarkastelee jännitteitä, joita esiintyy deliberatiivisen demokratian piirissä episteemisten ja proseduraalisten teoreetikkojen välillä. Floridia väittää, että deliberaation käsite sisältää välttämättä episteemisen ulottuvuuden, mutta on olennaista pohtia sitä, oletetaanko deliberaation joh-

tavan ”oikeaan” vai kenties vain ”parempiin” päätöksiin ja onko deliberatiolla episteemiset ”päämäärät” vai ”funktiot”.

Floridian johtopäätöksenä on se, että deliberatiivisempi demokratia on ainoa vaihtoehto ottaen huomioon niiden ongelmien luonne, joita nykypolitiikassa joudutaan ratkomaan. Samalla deliberatiivisen keskustelun haasteeksi ovat nousseet politiikan kiivastahtisuus ja populistinen ajattelu, jossa esitetään yksinkertaisia ratkaisuja monimutkaisiin ongelmiin. Deliberatiivinen politiikka vaatii siihen osallistuvilta kärsivällisyyttä ja, mitä Florida erityisesti korostaa, myös mielipiteitä välittäviä (*mediating*) instituutioita.

Floridian teos kattaa hyvin laajan kentän. Osallistuvaa demokratiaa koskeva alkuosa jääkin lopulta melko irralliseksi kirjan pääfokuksena olevasta deliberatiivisesta demokratiasta. Yksi kirjan keskeisistä väittämistä itse asiassa onkin, että näiden kahden demokratiateoreettisen tradition välillä ei ole mitään suoraa jatkumoa. Tämän seikan osoittaminen ja alleviivaaminen voi toki olla aiheellista, sillä aika usein teoreettiset traditiot niputetaan yhteen. Osallistuvan demokratiateorian asemesta deliberatiivisen demokratian teorian lähtökohdat ovat pikemmin liberaalisissa, republikanismissa sekä kriittisessä teoriassa.

Floridian kirja käsittelee deliberatiivisen demokratian teoriakenttää monipuolisesti ja ehkä hieman yllättävästikin. Floridian kirjan ansio on ehkä siinä, että se ei yritäkään ensisijaisesti tuoda esille omaa teoreettista kontribuutiota, vaan tyytyy kuvaamaan teoreettista keskustelua omassa kontekstissaan. Näin myös esimerkiksi Rawlsin ja Habermasin tuotanto asettuu suhteessa sellaisiin, kenties vähemmän tunnettuihin teoretikoihin kuten Elster, Manin ja Cohen.

Kaiken kaikkiaan Floridian kirja osoittaa deliberatiivisen demokratiakäsityksen monimuotoisuuden. Deliberatiivinen demokratiateoria ei siis ole yhtenäinen teoria, vaan pikemminkin jonkinlainen teoriaperhe. Teoriaperheen jäseniä yhdistää yksi ominaisuus, käsitys kommunikaation merkityksestä yhteisymmärryksen ja normatiivisen legitimitetin synnyttäjänä. Siitä, miten ja missä muodossa tuo kommunikaation tapahtuu, on kuitenkin hyvinkin erilaisia käsityksiä. Nämä erot heijastuvat esimerkiksi niissä jännitteissä, joita tämänhetkisessä keskustelussa esiintyy deliberatiivisia foorumeita puolustavien ja deliberatiivisista systeemeistä kirjoittavien tutkijoiden välillä.

Myös deliberatiivisen demokratian empiirinen tutkimus tulee Floridian teoksessa esille, tosin melko rajoitetusti. Deliberatiivisia mekanismeja on viime aikoina tutkittu myös kokeellisen tutkimuksen menetelmin (Setälä ja Herne 2014). Näiden tutkimusten tuloksissa on mielenkiintoisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia esimerkiksi sosiaalipsykologisten ja kognitiotieteellisten tutkimusten tuloksiin (esim. Lerner ja Tetlock 1999). Empiirisen tutkimuksen myötä deliberatiivisen demokratian käyttäytymistieteelliset perusteet ovatkin selkiytyneet. Tutkimuksen kautta on myös saatu jonkinlaista vahvistusta Habermasin näkemykselle, että deliberatiivinen politiikka ei ole mikään ideaali vaan pikemminkin kuvaus argumentaatiosta vuorovaikutuksen muotona.

Samanaikaisesti nämä tutkimukset ovat auttavat myös tarkentamaan sitä, minkälaisissa olosuhteissa argumentteihin perustuva deliberatiivinen politiikka näyttäisi olevan mahdollista. Keskeinen löydös on se, että deliberatiivinen keskustelu edellyttää foorumia, jossa edustettuna on eri näkökulmia. Tällaisessa foorumissa keskustelijat joutuvat muotoilemaan perustelunsa siten, että niillä voi vakuuttaa myös eri näkökulmien edustajia.

Kuten lukuisat sosiaalipsykologian tutkimukset osoittavat, ryhmäajattelun riski on suuri samanmielisten välisissä keskusteluissa. Habermasin käsitys spontaanisti syntyvistä julkisista sfääreistä voidaankin kyseenalaistaa sillä perusteella, että ihmisillä on taipumus etsiä keskustelemaan samalla tavalla ajattelevien kanssa. Ja kuten Cass Sunstein (esim. 2002) on korostanut tuotannossaan, tämä voi johtaa poliittisten mielipiteiden polarisaatioon sekä virhekkäisyyden vahvistumiseen.

Itse asiassa edustuksellisten demokratioiden nykyisessä, toisinaan hyvinkin polarisoituneessa keskusteluympäristössä Rawlsin pessimismi näyttää hyvinkin oikeutetulta, samoin kuin väite, että deliberatiivinen demokratia on jonkinlainen saavuttamaton ideaali. Samanaikaisesti poliittisten ongelmien monimutkaisuus näyttäisi kuitenkin edellyttävän pyrkimyksiä kehittää parempia politiikan tekemisen käytäntöjä. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna entistä suurempi rooli tulisi antaa erilaisille deliberatiivisille foorumeille poliittisen ongelmanratkaisun tehostamiseksi. Tällaiseen johtopäätökseen Floridiakin näyttää päätyvän, kun hän korostaa kansalaismielipidettä välittävien instituutioiden merkitystä.

LÄHTEET

- Lerner, Jennifer S. ja Tetlock, Philip E. 1999. Accounting for the effects of accountability. *Psychological Bulletin* 125:2, 255–275.
- Setälä, Maija ja Herne, Kaisa. 2014. Normative theory and experimental research in the study of deliberative mini-publics. Teoksessa Kimmo Grönlund, André Bächtiger ja Maija Setälä (toim.), *Deliberative mini-publics*. Colchester: ECPR Press, 59–76.
- Sunstein, Cass R. 2002. The law of group polarization. *The Journal of Political Philosophy* 10:2, 175–195.

MAIJA SETÄLÄ